

Jaarverslag Stichting Farmaceutisch Erfgoed 2022

Het jaar 2022 kenmerkt zich wederom door werkzaamheden aan de online tentoonstellingen van het virtuele Nationale Farmaceutisch Museum (NFM), het beheer van de collectie van het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed op Urk, de organisatie van de Farmaceutisch Historische Dag en de realisatie van een online archiefsysteem op de website www.stichtingfarmaceutischerfgoed.nl.

Gedurende het jaar werden de beperkingen veroorzaakt door het corona virus opgeheven en konden weer veel plannen worden gerealiseerd. De activiteiten van de stichting in 2022 worden weergegeven volgens de indeling van het Meerjarenbeleidsplan 2021-2026: Verzamelingen, Communicatie, Financieel beheer, Samenwerking.

Verzamelingen

Beheer en registratie van documenten en objecten

De werkzaamheden in het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed op Urk behelsden vooral de inventarisatie van boeken en documenten en het ordenen van aanwinsten in onze collectie. Inmiddels zijn 3800 boeken en dissertaties gearhiveerd en 1400 objecten. Verder is ook een flink deel van de collectie Grendel in de catalogus opgenomen.

De database voor de registratie van de fysieke collectie is gekoppeld aan de website en wordt voortdurend aangevuld. Er is een onderscheid tussen objecten, boeken en documenten. De database groeit gestaag dankzij de input van onze vrijwilligers op Urk. De collectie op Urk is te raadplegen via deze link: <https://www.stichtingfarmaceutischerfgoed.nl/open-depot/catalogus>.

Het streven van de Stichting Farmaceutisch Erfgoed is om zoveel mogelijk de lokale en regionale archieven van de departementen van de (K)NMP onder te brengen in regionale archiefinstellingen. In dat kader is op 23 maart 2022 het Groninger departementsarchief overgedragen aan het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven.

Nieuwe aanwinsten

Regelmatig weet men de Stichting te vinden waar het gaat om schenking van boeken en 'realia'.

Van de tentoonstelling 'Worlds of Opiates (1600-2021)' in het Poppi Museum Amsterdam was in het Centraal station Amsterdam een 4 meter lange vitrine tafel een belangrijk onderdeel. Na de sluiting op 31 maart is deze tafel naar Urk gekomen zodat hier de rijke geschiedenis van opium en daarvan afgeleide producten in al zijn facetten kan worden bekeken. Een deel van de objecten van deze tentoonstelling is tijdelijk naar Urk verhuisd. Aldaar zijn deze gebruikt voor de nieuwe virtuele tentoonstelling 'In het spoor van de papaver'.

Het archief van prof. Dr. Han de Gier is nu op Urk. Na zijn emeritaat zocht Han de Gier naar een goede plek voor zijn omvangrijke archief op het gebied geneesmiddelen en verkeersveiligheid. Het is het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed /Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland geworden, waar het op vrijwilligersdagen is in te zien. Het gaat om een beschrijving van het tijdsbeeld gericht op alcohol, drugs, geneesmiddelen en verkeersveiligheid over een periode van ca 50 jaar.

Een gevelopschrift Apotheek de Vijzel van rond 1900 is beschreven in het artikel van Sanne Pleiter, Amsterdams vergeten letters, Houten gevelopschriften uit de periode rond 1900. Het gevaar was dat

dit markant exemplaar geheel vergeten zou worden nu het na een verbouwing moest wijken. Vorige eigenaar Frans Sitsen heeft zich echter over het bord ontfermd en gezorgd dat het is overgedragen aan de Stichting Farmaceutisch Erfgoed.

Nationaal Farmaceutisch Museum

Onder redactie van Toine Pieters en Stephen Snelders is de nieuwe virtuele tentoonstelling 'In het spoor van de Papaver' ontwikkeld in samenwerking met tentoonstellingmaker Rimke van der Bij en digitale vormgever Frank-jan van Lunteren. Op 15 december is de tentoonstelling live gegaan, tegelijk met een [artikel in PW](#), aandacht via sociale media en een artikel in Arts&Auto (januari 2023).

Opium en van opium afgeleide geneesmiddelen zoals morfine, heroïne en oxycodon hebben een historisch stempel gedrukt op de ontwikkeling van ons geneesmiddellarsenaal. Opmerkelijk genoeg bestaat hierover geen gemakkelijk toegankelijke, integrale geschiedenis. De nieuwe tentoonstelling op de website van het Nationaal Farmaceutisch Museum vult deze lacune op.

Samen met prof. Peter de Smet werken Henk Buurma en Toine Pieters aan een tentoonstelling Farmacognosie over geneesmiddelen op basis van planten.

In het verslagjaar is door Liesbeth Muller gewerkt aan een vertaling van de tentoonstellingen in het Engels; als eerste die van de Gapers. Dit vordert gestaag en wordt in 2023 afgerond.

Communicatie

In het verslagjaar zijn vier nieuwsbrieven verstuurd aan geregistreerde belangstellenden. De nieuwsbrief gaat naar zo'n 420 abonnees, waarvan ongeveer 2/3 de nieuwsbrief ook opent.

De website van de SFE wordt regelmatig geüpdatet, verbeterd en voorzien van nieuwe informatie.

Via Facebook wordt contact onderhouden en gelegd met een breed publiek, met name de groep apothekersassistenten. Evenementen, nieuws, nieuwsbrieven en korte berichtjes kunnen via Facebook makkelijk met enige regelmaat verspreid worden. Zowel Nieuwsbrief als Facebook werden verzorgd door Nathalie Beijersbergen. Dit is overgenomen door Ellen Kruize Kok (zie onder het kopje bestuur).

Aan de tentoonstelling 'Worlds of Opiates (1600-2021)' in het Poppi Museum Amsterdam heeft Toine Pieters een bijdrage geleverd door een lezing via facebook.

De Stichting krijgt veel vragen vanuit het hele land over apothekers en de farmacie in al haar facetten. Deze vragen worden vooral beantwoord door Wim Rakhorst. Dit blijft hij doen na terugtreden uit het bestuur (zie onder het kopje bestuur).

Evenementen

Farmaceutisch Historische Dag:

'De relatie tussen apotheker en arts; toen, nu en in de toekomst'

Nadat de FHD in 2021 geen doorgang kon vinden vanwege corona is in het verslagjaar een hybride bijeenkomst georganiseerd op 29 oktober 2022. Er waren 33 deelnemers in het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland op Urk en 12 online. De dag was georganiseerd door Henk Buurma en Liesbeth Muller, met medewerking van Wim Rakhorst en Mart van Lieburg voor de online toegang en opname.

Na een Inleiding door voorzitter prof. Toine Pieters belichtte Frank Huisman Relatie tussen de arts en apotheker door de eeuwen heen. Vervolgens besprak Marcel Bouvy 'Van bereiding en logistiek naar

farmaceutische zorg'. Oud huisarts Joost de Kanter beschouwde het onderwerp 'Relatie huisarts en apotheker, Van argwaan naar professionele samenwerking' vanuit de het gezichtspunt van de huisartsen gemeenschap. Prof. Aukje Mantel-Teeuwisse gaf de ontwikkeling van de opleiding tot apotheker weer in 'Interprofessioneel leren: Jong geleerd-oud gedaan'. Tot slot gaf Prof. Hugo van der Kuy zijn 'Toekomstvisie Relatie arts-apotheker'. De presentaties zijn geplaatst op de website van SFE.

Het was een fantastische dag met veel leuke reacties.

Op 4 november werd in het Trefpunt door prof Toine Pieters het boek geschreven door Ellen Kruize Kok, 'Verhalen uit de apotheek' aan de schrijfster uitgereikt tijdens de zeer succesvolle boekpresentatie van haar tweede boek. Er waren veel apothekersassistenten, die een rondleiding zeer op prijs stelden. Er zijn ook assistenten die oude materialen verzamelen.

Tijdens het KNMP voorjaarscongres 2022 (vanwege corona op 5 juli) had de SFE een bescheiden stand op de beursvloer, met een lichtreclame van de NMP. In diverse gesprekken met leden van de KNMP zijn belangstellenden voor de geschiedenis van de farmacie en Vrienden van de SFE geworven.

In juni hebben meerdere klassen van de scholengemeenschap Pieter Zandt uit Kampen het Trefpunt op Urk bezocht. De leerlingen hebben rondleidingen gekregen en diverse proefjes gedaan. Onze vrijwilligers hebben de leerlingen met veel plezier en enthousiasme rondgeleid.

Prof. dr. Toine Pieters heeft met Dr Annette Wierper een duo-voordracht gegeven over Charlotte Jacobs tijdens de opening van het Charlotte Jacobs Instituut van de KNMP op 7 juni. Hun presentatie over Charlotte Jacobs is hier terug te vinden:

<https://www.stichtingfarmaceutischergoed.nl/nieuws/2022/06/charlotte-jacobs-instituut>.

Publicaties

In het spoor van de papaver: de historie van de opioïden, Virtuele tentoonstelling in het Nationaal Farmaceutisch Museum. Stephen Snelders, Rimke van der Bij en Toine Pieters (Pharm.Weekbl. 2022, nr 50, pp...)

<https://www.pw.nl/achtergrond/2022/in-het-spoor-van-de-papaver-de-historie-van-de-opioïden>

Farmaceutisch Historische Dag, De relatie tussen apotheker en arts; toen, nu en in de toekomst. Desi van Eendenburg (Pharm. Weekbl. 2022, nr. 42, pp...)

<https://www.pw.nl/vaste-rubrieken/knmp/2022/farmaceutisch-historische-dag-over-apotheker-en-arts>

Boekbesprekingen op de website:

- De scheikunstenaar. De innovatieve wetenschap van de Groningse hoogleraar Sibrand Strating Ez. 1785-1841
- Apothicaires & pharmaciens. L'histoire d'une conquête scientifique. Olivier Lafont
- Educated Drug Dealer. Een kijkje in het leven van een apothekersassistente. Ellen Kruize Kok

Het proefschrift van Berrie van der Molen is op de website geplaatst. Op 17 januari 2022 promoveerde Berrie van der Molen op het proefschrift 'Talking XTC. Drug discourse in post-war Dutch newspapers and radio debates'. Promotors waren prof. Toine Pieters en prof. James Kennedy. Dit proefschrift gaat in essentie over de verschillende en mogelijk tegenstrijdige manieren hoe men in Nederland drugs duidde in media debatten.

Twee delen van de serie 'Venster op Farmaciehistorie' zijn uitverkocht. Het is de bedoeling om deze boeken en tevens het Compendium voor de geschiedenis van de pharmacie van Nederland van D.A. Wittop Koning te scannen/digitaliseren en op de site van SFE te plaatsen.

Financieel beheer

Het Financieel jaarverslag 2021 is goedgekeurd in de bestuursvergadering van 7 september. Aan de publicatieverplichtingen t.b.v. de ANBI-status is voldaan.

Naast de continue financiële ondersteuning van de KNMP heeft de Stichting VNA zich als sponsor verbonden aan de SFE in de jaren 2022 t/m 2024.

De aankoop op de veiling in 2021 van farmaceutica van (voormalige) groothandel OPG is in 2022 financieel verwerkt.

Als boekhoudprogramma wordt thans Exact gebruikt. In combinatie met een andere accountant zou dit tot aanzienlijk lagere kosten moeten leiden. Uit de voorlopige cijfers 2022 komt een klein verlies van ongeveer € 600 naar voren. Met de ondersteuning van KNMP, VNA en de donateurs kan de stichting de lopende zaken bekostigen, echter veel ruimte voor andere zaken is er niet. Maatregelen als het uitbreiden van het aantal donateurs en het maken van een verdienmodel van de FHD zou meer financiële armslag kunnen geven.

Samenwerking

Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland

Wim Rakhorst heeft de SFE vertegenwoordigd in de vergaderingen van het Partneroverleg (inmiddels Directorium geheten). Toine Pieters zal daarin mee rouleren om de verantwoordelijkheid van het bestuur te nemen in relatie tot ontwikkelingen van het Trefpunt.

Een lang gekoesterde wens is in vervulling gegaan met de installatie van een traplift in het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland te Urk. Tot nu toe was het niet mogelijk voor wie moeite had met de trap, de collecties en de colloquiumzaal te bezoeken. Met de installatie van een traplift (gesitueerd in Foksdiep 2, de loods van de Stichting Historisch Verpleegkundig Bezit) is hier nu een eind aan gekomen. Via Foksdiep 2 zijn ook de andere loodsen op de eerste verdieping nu gemakkelijk te bereiken.

De wens om meer aandacht te geven aan apothekersassistenten en ziekenhuisapothekers is een stap verder gekomen door het toetreden in het bestuur van respectievelijk Ellen Kruize Kok en Henk-Jan Guchelaar (zie onder het kopje Bestuur).

Bestuur

In 2022 heeft het bestuur vier keer vergaderd, tweemaal online en tweemaal fysiek:

- 2 maart 2022, online
- 5 juli 2022
- 7 september 2022, online
- 14 december 2022

Samenstelling bestuur:

- Toine Pieters (voorzitter)
- Laurien Rook (secretaris), tot 14 december
- Peter Wittop Koning (penningmeester), tot 14 december

- Chris Heerkens, tot 5 juli
- Nathalie Beijersbergen, tot 7 september
- Wim Rakhorst, tot 14 december
- Henk Buurma
- Liesbeth Muller
- Frits Elferink (op voordracht van KNMP), vanaf 5 juli
- Hans de Vries Schultink, vanaf 5 juli
- Annemieke Horikx, vanaf 5 juli
- Henk-Jan Guchelaar, vanaf 5 juli
- Ellen Kruize Kok, vanaf 7 september

Door het tijdig werven en aanstellen van nieuwe bestuursleden via een oproep in de nieuwsbrief, in verband met het ophanden zijnde vertrek van vijf zittende bestuursleden, heeft het bestuur gedurende vijf maanden een overtal van twee personen gekend. Met ingang van 14 december bestaat het bestuur weer uit acht leden en heeft Frits Elferink de rol van secretaris en Hans de Vries Schultink de rol van penningmeester. Ellen Kruize Kok heeft de actieve inzet van de sociale media overgenomen van Nathalie Beijersbergen.

In de bestuursvergadering van 14 december is tijdens het jaarlijkse diner op gepaste wijze afscheid genomen van de afgetreden bestuursleden.

Om te voldoen aan de eisen van de Wet bestuur en toezicht rechtspersonen (WBTR) heeft het bestuur een abonnement genomen op het tien stappenplan van mijn.WBTR.nl, een initiatief van De Nederlandse Associatie (DNA) en het Instituut voor Verenigingen Branches en Beroepen (IVBB). De inventarisatie van de impact van de WBTR op de stichting krijgt een vervolg in 2023.